

JANA GERŽOVÁ

Úvod aktuálneho čísla časopisu patrí rozsiahlej štúdii Zory Rusinovej, v ktorej podrobne mapuje výtvarnú tvorbu založenú na princípe seriálnosti a repetície tak, ako sa na medzinárodnej scéne objavovala od ranných avantgárd až po súčasnosť. Text bol napísaný ako prológ k interdisciplinárnemu sympóziu *Serialita a repetícia ako tvorivé princípy integrovaného umeleckého diela*, ktoré sa v dňoch 18. – 19. mája uskutočnilo v koncepcii Zory Rusinovej a Jána Kraloviča na pôde Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave.

Ďalšie tri príspevky majú spoločného menovateľa a tým je maľba. Prvým je na Slovensku doteraz nepublikovaná štúdia Jana Verwoerta z roku 2005, ktorá je podnetnou úvahou nad vývojom maľby po koncepte. Na otázku *Prečo konceptuálni umelci a umelkyne opäť maľujú?* – položenú tak trochu provokatívne v názve štúdie – odpovedá tento kritik umenia žijúci v Berlíne a Osle nielen úsmevne (*Lebo si myslia, že je to dobrý nápad*), ale aj s primeranou vážnosťou. Analyzujúc dva, na prvý pohľad vylučujúce sa prístupy k tvorbe – modernistický médium-špecifický, ktorý obhajuje čistotu maľby, a konceptuálny, kde sa maľba ako médium stala irelevantná – dospieva k názoru, že: „Maľba už nemôže byť len maľbou. Dnes je to nevyhnutne aj forma konceptuálneho umenia.“ Teda umenia, ktoré okrem toho, že svoj význam vytvára v sieti externých odkazov, je aj sebareferenčné do tej miery, do akej dokáže sebakriticky reflektovať samotné maliarske médium. Aj v druhom príspevku, v prípadovej štúdii *Smrť maľby*, ktorá vznikla v roku 2008 ako súčasť môjho projektu orálnej histórie, sa maľba skloňuje vo všetkých pádoch. Napriek tomu, že ide o domáci kontext, kde sa Verwoertom artikulovaná konceptualizácia maľby prijímala s istými rozpakmi, mnohé výpovede dokumentujú sofistikované uvažovanie domácich maliarok a maliarov o celom komplexe problémov, ktoré súvisia s týmto médium, o jeho potencii i limitoch, o krízach i obdobiach opakovaného reštartu. Do tohto kontextu zapadá maliarska tvorba Františka Demetera, ktorú v rubrike PROFIL PROFILU predstavuje Gabriela Kisová. V úvodnom texte charakterizuje jeho maľbu posledného desaťročia jazykom Verwoertovej štúdie, keď konštatuje, že „médium-špecifický prístup sa u neho čoraz viac snúbi s konceptuálnym uvažovaním“. Proces postupného opúšťania tradičného závesného obrazu nebol v prípade Františka Demetera priamočiary. Cesta od figurálnej maľby, ktorej sa intenzívne venoval počas štúdia v ateliéri maľby prof. Jána Bergera (1994 – 2000), k projektom, kde sa predstavil ako originálny autor skúmajúci médium maľby, vyvážujúc obraz z jeho rámu, expandujúc do priestoru, trvala desaťročie. Zlomovým bol až rok 2014 a dve samostatné výstavy *Nic než plocha* (Galerie SPZ, Praha), ale predovšetkým *NIE ÁNO NIE* (Krokus Galéria, Bratislava) v koncepcii Gabriely Kisovej, ku ktorej vyšiel samostatný katalóg s textom kurátorky so symptomatickým názvom *Z bodu nula k expandovanej maľbe*. Aj keď inšpiratívny rozhovor Gabriely Kisovej s Františkom Demeterom dáva odpovede na mnohé otázky súvisiace s jeho

Obálka časopisu Glosolália s reprodukciou diela Jany Farmanovej

hľadaním maliarskej cesty i pochybnosťami, ktoré ju sprevádzali, zaujímalo by ma, či istý podiel na konceptualizácii jeho tvorby mohol mať kontakt s konceptualizmom par excellence Deziderom Tóthom. V rokoch 2008 – 2016 mu totiž asistoval pri vedení Neateliéru na VŠVU, ktorý po jeho odchode Demeter nakoniec aj prevzal.

V rubrike EEM POZITÍV predstavuje Barbora Geržová sériu komentovaných historických fotografií Lucie Tallovej, v ktorých spochybňuje rodový stereotyp spojený s rituálom svadby. Od roku 2010, keď jej tvorbu práve Barbora Geržová prvýkrát interpretovala v kontexte feministického diskurzu (výstava *Inter-View*, Nitrianska galéria), vzniklo viacero prác, kde sa latentná ženská citlivosť zmenila

na vedomú reflexiu vybraných tém cez aspekt rodu. Okrem série *Paper Stories* (2013) to bol projekt *Majorátní pán* vytvorený pre rodovo orientovaný časopis *Glosolália* (č. 2014/2), v ktorom si ako objekt maliarskych komentárov vybrala dobové ilustrácie z ľúbostného dievčenského románu nemeckej autorky Nataly von Eschstruth, ktorý vyšiel v českom preklade v roku 1925.

Na rubriku FEM POZITÍV tematicky nadväzuje text Lenky Kukurovej *Rodová slepota ako kurátorský rámeček*. Autorka v ňom s veľkou argumentačnou presvedčivosťou analyzuje text Ľuboša Lehockého, kurátora výstavy *Malba dnešných žien*, ktorá bola príspevkom komerčnej galérie White & Weiss Contemporary Art Gallery koslave Medzinárodného dňa žien. Proti výberu šiestich slovenských maliarok – Klára Bočková, Veronika Rónaiová, Jana Farmanová, Dorota Sadovská, Alexandra Barth a Kristína Bukovčáková – nemožno mať námietky, ale text kurátora (absolvent estetiky a slovenského jazyka a literatúry na FF UKF v Nitre, 2012) vyvoláva rozpaky, ktoré Lenka Kukurová sformulovala do jednoduchšej otázky: „Je naozaj v roku 2017 možné poprieť rodový diskurz bez uvedenia argumentov a zrejme aj bez jeho znalosti?“ Problém je, ako na to upozorňuje recenzentka, omnoho vážnejší. Zdôrazňuje, že prepojenie MDŽ (sviatok pôvodne spojený s bojom žien za svoje práva) „s výstavou žien, ktorá popiera rodové hladisko“, je nielen absurdné, ale vyvoláva aj podozrenie, že MDŽ je tu „využitý ako marketingová značka, ktorá vzbudzuje záujem, ale zároveň je depolitizovaná a vyprázdnená.“ Využitie, či dokonca zneužitie, na ktoré upozorňuje recenzentka, môže mať aj ďalší rozmer týkajúci sa postojov samotných umelkýň. Na mieste je otázka, ako sa s jeho interpretáciou vyrovnali? Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že prijatím pozvania na výstavu sa stotožnili s optikou kurátora a že jeho výzvu zbať sa „snahy nazerať na dielo rodovo podmienenou optikou“ neodmietajú. Ak by sme prijali túto interpretáciu, ako by sme potom vysvetlili, že Veronika Rónaiová spolupracovala s Centrum rodových štúdií (2003) a text Zuzany Kiczkovej významnej slovenskej feministkej filozofky, ktorá jej tvorbu analyzuje práve cez optiku rodu, zaradila do svojho katalógu, a že Jana Farmanová prezentovala svoju tvorbu v časopise *Glosolália*, ktorý má v podtitule explicitne napísané, že je rodovo orientovaným časopisom, pričom jej obraz *Bezhlavá* (2005) sa dostal na jeho titulnú stranu (č. 3/2014). Existuje niekoľko hypotéz, ako tento rozpor vysvetliť: buď týmto umelkyniam neprekáža, v akom kontexte sa ich tvorba prezentuje, kto a ako ju interpretuje (čo nepredpokladám), alebo text kurátora pred vernisážou nečítali (veľmi pravdepodobné), prípadne ho čítali, ale iným, menej kritickým spôsobom ako Lenka Kukurová (pravdepodobné), alebo ho čítali kriticky a nenašli spôsob, ako sa proti nemu ohraďiť (menej ako pravdepodobné). Je nepochybné, že kurátori majú v rukách moc, no zdá sa, že muži kurátori ju uplatňujú voči výtvarníckam väčšími ako ženy kurátorky voči výtvarníkom.

Publikácia *Objekt*, ktorá je na Slovensku a v Česku prvou dostupnou literatúrou o problematike špekulatívneho realizmu, objektovo orientovanej ontológie a novom materializme, vyšla v roku 2015 v náklade 300 kusov a dnes je beznádejne vypredaná. Jedným z dôvodov je, že editor knihy Václav Janoščík zostavil súbor textov od popredných, u nás málo známych zahraničných filozofov a mediálnych expertov strednej a mladšej generácie, ku ktorej patrí napríklad vo Fínsku narodený Jussi Parikka (1976) alebo Graham Harman (1968), považovaný za kľúčovú postavu špekulatívneho realizmu, ako aj jeho dvaja spolupracovníci Nick Srnicek (1982) a Levi Bryant, s ktorými v roku 2011 vydal antológiu

Veronika Rónaiová: *Hommage á Bernini*, 2003, kresba na stene, 180 × 220 cm. Centrum rodových štúdií, FFUK Bratislava

The Speculative Turn: Continental Materialism and Realism. Sám Václav Janoščík (1985), ktorý vyštudoval filozofiu a historické vedy na Karlovej univerzite a doktorát získal v odbore teória a dejiny moderného a súčasného umenia na UMPRUM v Prahe, sa intenzívne venuje skúmaniu toho, ako sa v súčasnej filozofii radikálne zmenilo chápanie objektu a subjektu a ako sa ich hierarchia v sieti významov prevracia v prospech vyzdvihovania svojbytnosti objektov. Som rada, že Peter Megyesi, ktorého príspevky v časopise *Profil* sú príkladmi analytického myslenia a kontextuálneho uvažovania, sa podujal túto knihu recenzovať. Vzhľadom na jej závažnosť a rozsah bude recenzia vychádzať na stránkach časopisu *Profil* na pokračovanie.

V stálej rubrike POST SCRIPTA Juraj Mojžiš pokračuje v komentároch k výstave *Umenie & propagandu 1939 – 1945*, ktorá bolo možné vidieť do konca februára tohto roka. Mojžišov esejistický spôsob písania predpokladá čitateľa, ktorý sa aspoň trochu orientuje v problematike, dokáže oceniť expresívny obrazný jazyk a má navyše rád inotaje. Keď mi poslal svoj príspevok, chvíľu som koketovala s myšlienkou rozohrať s ním prostredníctvom doplňujúcich otázok hru na rozkrývanie ukrytého, zamlčaného. I keď dúfam, že Jurajovi by sa nápad interpretovať jeho interpretácie mohol pozdávať, v tomto okamihu ho nechám preveriť časom a odkladám ad acta.

V občasnej rubrike Z ARCHÍVU publikujeme štúdiu filozofa Michala Šedíka, ktorý dobre známy fenomén, akým je Duchampovo ready-made, zasadzuje do úplne nového interpretačného rámca. Jeho pokus pozrieť sa na ready-made cez optiku Platónovej filozofie je zaujímavým a inšpiratívnym čítaním, aké zvyčajne prinášajú interdisciplinárne štúdie.